

Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bülent Dilmaç*, Hasan Bozgeyikli**, Yahya Çıkılı***

Özet - Bu araştırmanın amacı, eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubu, eğitim fakültesinde öğrenim gören 423'ü erkek, 214'ü kadın olmak üzere toplam 637 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırma verileri Schwartz Değerler Listesi ve kişisel bilgi formu kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda evrensellik, özyönelim ve güç değerleri açısından cinsiyetler arası farklılık bulunmuştur. Yaş değişkenine bakıldığında, 17-20 yaş ile 21-24 yaş arasındaki öğretmen adaylarının özyönelim değeri boyutunda 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Farklı sınıf düzeylerindeki öğretmen adaylarının değer algıları ortalamaları arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla hesaplanan F değerlerinden sadece geleneksellik değer algısı alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler - Değer, Öğretmen adayları.

Giriş

Son birkaç yüzyıla baktığımızda değerlerin sosyal bilimler alanında araştırma konusu olarak ele alındığını görmekteyiz. Değerler insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir. Sosyal bilimcilerin birçoğu değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir (Kuşdil & Kağıtçıbaşı, 2000). Değerler kavramsal olarak üzerinde çok durulan bir konu olmasına rağmen, değer kavramının yeterince açıklığa

* Dr., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi

** Yard. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi

*** Dr., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi

kavuşturulduğunu söylemek zordur. Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan bireysel tutum ve davranışları ve bilişsel süreçleri etkilediğini; diğer yandan toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını kabul etmektedirler. Psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi alanlarda değer kavramı ile yakından ilgili davranış bilimcilerince geliştirilen yöntemler ve ulaşılan sonuçlar bakımından değer kavramının tanımı üzerinde büyük ölçüde anlaşmaya varıldığı görülmektedir. Bireylerin davranışları, dolaylı ya da dolaysız olarak değerler tarafından yönlendirilmektedir (Özgüven, 1994). Değerler, toplumsal bağlamda toplumsal değerler, bireysel bağlamda bireysel değerler, küçük grup bağlamında ise aile değerleri olarak tasnif edilebilir (Winter, Newton & Kirkpatrick, 1998). Değerler üzerine araştırma yapmanın başlıca amaçlarından biri, insanlarda var olan değer yönelimlerini belirlemek, bu yönelimlerin onların tutum, davranış, toplumsal deneyim ve rolleriyle ilgili etkileşimlerini ortaya çıkarmaktır (Mehmedoğlu, 2006). Değer odaklı çalışmalar her geçen gün eğitimcilerin çalışma konularının odağı haline gelmektedir (Özsoy, 2007). Değerler insanlarda var olan tutum ve davranışları etkilemekle (Ayrıl, 1992) birlikte değerlerin insan davranışlarının belirlenmesi ve yönlendirilmesi konusunda önemli bir fonksiyona sahip oldukları yadsınmaz (Kulaksızoğlu & Dimaç, 2000). Ayrıca değerler hayata saygı ve değerlilik katarlar (Dimaç, 2002).

Değer tanımlanırken, değerlerle bağlantısı en çok vurgulanan kavramlar; inanç ve eğilimler, normatif standartlar ve amaçlardır. Bu süreçte değere ilişkin tanımlara yer vermemiz gerekir. Değerle ilgili yapılan, kabul edilen tek bir tanıma ulaşmak yerine birtakım tanımlara yer vermek daha işlevsel olacaktır. Dimaç (2007), Dimaç ve Ekşi (2007), Güngör (1993), değeri, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak tanımlarken; Çağlar (2005), değerlerin, bireylerin düşünce, tutum ve eylemlerinde birer standart olarak ortaya çıkan kültürel öğeler olarak adlandırılabilceğini ifade etmektedir. Hacıkadiroğlu (2002), en geniş anlamıyla eleştirilen niteliklerin genel adı olarak tanımlamıştır. Erdem (2003) ise farklı bir bakış açısı getirerek, belirli bir durumu diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlamaktadır. Başaran (1992), değeri, bir nesne, işlem, fikir ve/veya eylemin değerler örgütü içerisinde taşıdığı önemi belirleyen nitelik ve nicelik şeklinde tanımlamakta ve nesne, işlem, fikir ve/veya eylemin değerlendirilmesinde araç olarak kullanıldıklarını belirtmektedir. Özgüven ise (1994), değerlerin toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını kabul etmektedir. Değerler; belli bir durum

ve şartlara bağlı kalmaksızın, arzu edilen, yararlı görülen ve beğenilen şeyleri gösteren kıstaslar olarak da tarif edilebilir (Şirin, 1983).

Değerler, bireyin düşünce, tutum, davranış ve yapıtlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumsal bütünselliğin ayrımsız bir ögesini oluşturur. Bir toplumun yaşamında, her şey değerlere göre algılanır ve diğerleriyle karşılaştırılır. Bireyler, içinde yaşadıkları grup, toplum ve kültür değerlerini genellikle benimseyerek, bunları muhakeme ve seçimlerinde birer ölçüt olarak kullanırlar. Böylece daha iyi, daha doğru, daha uygun, daha güzel, daha önemli ve daha adil gibi genel yargılara varma olanağını bulurlar. Bireysel tutum ve davranışlar büyük ölçüde ahlâksal ve dinsel değerlerle, örf ve adetlerin içerdiği değerlerin etkisi altında kalır. Ancak bu değerler, normlar içerisinde somutlaşır ve normlar aracılığıyla etkinlik kazanır. Zira daha genel ve soyut olan değerlere karşılık normlar, yaptırım güçleriyle toplumsal yaşamın belirgin bir unsurunu oluştururlar (Durmuş, 1996; Yapıcı & Kayıklık, 2005). Değer, bir tek inanca değil, bir arada organize olmuş bir grup inanca karşılık gelir (Güngör, 1996). Değerler ve inançlar, hayatın anlaşılıp yorumlanmasına ve davranışların şekillenmesine rehberlik eder. Böylece insanlar, hayata ve olaylara karşı bir bakış açısı geliştirmiş olur (Akıncı, 2005).

Değerler en genel ifadesiyle, bir dünyaya bakış, bir insanı algılayış, bugün ve yarın üzerine düşünüş şeklinde somutlaştırılabilir. Bu somutlaştırma da tutarlı ve anlamlı olur ise bir önem taşır (Erinç, 1995). Değer, insana özgü olanakları, insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran olanakları başka bir deyişle insana özgü bütün etkinlikleri insanî etkinlikler olarak amaçlarına uygun tarzda gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmaktır. Aristo'nun deyişiyle değer, kişilere "insanın işini" yapabilecek duruma gelmesi için yardımcı olmak; insana özgü diğer bütün etkinlikleri amaçlarına uygun gerçekleştirebilecek duruma gelmesine yardımcı olmaktır. Başka bir ifadeyle kişilerin doğru bilmelerine, doğru düşünmelerine, doğru değerlendirmelerine, doğru eylem içinde olduklarını görebilmelerine yardımcı olmaktır (Kuçaradi, 1995). Değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkilemede, tutum ve davranışların belirlenmesinde ve biçimlendirilmesinde önemli rol oynar (Dimaç, 1999).

Geleceğin öğretmenleri olarak öğretmen adaylarının nasıl bir kültürlenme ve sosyalleşme içerisinde olduğunun, yani değerler sisteminin nasıl olduğunun bilinmesi önemlidir. Öğretmenlerin değerlerinin öğrenci davranışlarını etkilediği ile ilgili birçok araştırma bulgusu vardır (Brophy & Good, 1986; Dickinson,

1990; Gözütok, 1995; Varış, 1973, Akt: Sarı, 2005). 2005–2006 öğretim yılından itibaren ilköğretim okullarında uygulanmaya konulan programın geliştirilmesinde yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte öğrencinin öğrenme sürecine girmeden önce edinmiş olduğu değerlerin de öğrenciyi etkilediği benimsenmiş ve öğrencinin ilgi, tutum, değer ve inançlarını içine alan duyuşsal alan eğitimi programlara alınmıştır (MEB, 2004a; MEB2004b ve MEB2004c).

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının sahip oldukları değerlerin neler olduğunu ve bu değerlerin cinsiyet, yaş, sınıf, sosyo-ekonomik düzey ve öğretmenlerin yaşamlarının çoğunu geçirdiği yerleşim birimi gibi değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını saptamaktır.

Yöntem

Araştırmanın felsefesi, modeli, örnekleme, verilenlerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi üzerinde durulmuştur. Araştırma veri bağlamında nicel bir paradigmaya sahiptir. Çalışmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Örneklem olarak zaman, maddiyat ve çaba sarf etme etkenleri ile ilgili tasarruf amacıyla uygun amaçlı örneklem (Convenience purposeful sampling) (Patton, 1990) kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini belirlerken, tesadüfî küme örnekleme yöntemi seçilmiştir. Bu araştırmanın evreni, 2007–2008 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 423'ü erkek, 214'ü kız olmak üzere toplam 637 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmalarda genel olarak mülakatlar, açık uçlu ve Likert ölçekli anketler olmak üzere üç tür veri toplama yöntemi kullanılmaktadır. Bu çalışmada Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırma verileri Schwartz (1992) tarafından geliştirilen Değerler Listesi ve araştırmacılar tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafın hazırlanan 7 sorudan oluşan bir formdur.

Schwartz Değerler Listesi: Araştırmamızda, 57 değerden oluşan Schwartz Değerler Listesi kullanılmıştır. Değerler üç sosyal psikoloji uzmanın ortak çalışmasıyla İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Denekler toplam 57 değeri ve yanlarında parantez içinde verilmiş olan açıklamaları okuduktan sonra

her birini kendi hayatlarını yönlendiren bir ilke olmaları açısından taşıdıkları öneme göre 1 (ilkelerime ters düşer) ile 7 (en üst düzeyde önemlidir) arasında değişen bir ölçek üzerinde değerlendirme yapmışlardır. Ölçek on alt boyuttan oluşmaktadır. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada ana boyut ve değer tipleri ile her bir değer tipi içerisinde yer alan değerlerle ilgili olarak kullanılan Türkçe adlandırmalar esas alınmıştır. Özaşkınlık değer boyutu evrenselcilik (üniversalizm) ve iyilikseverlik (benevolence), özgenişletim değer boyutu ise başarı (achievement), güç (power) ve hazcılık (hedonizm) değer tiplerini kapsamaktadır. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada değer tipleri düzeyi için güvenilirlik katsayıları 0.51-0.77, değer grupları için 0.77-0.83 arasında değişmekte olup bu katsayılar evrenselcilik için 0.77, iyilikseverlik için 0.76, hazcılık için 0.54, güç için 0.75, başarı için 0.66, uyarılma için 0.70, özyönelim için 0.69, geleneksellik için 0.63, uyuma için 0.51, güvenlik için 0.59 olarak bulunmuştur. Ayrıca ana değer grupları iç tutarlılık analiz sonuçlarına baktığımızda; muhafazakârlık grubu için 0.80, yeniliğe açıklık değer grubu için 0.81, özaşkınlık değer grubu için 0.81, özgenişletim değer grubu için 0.84 olarak hesaplanmıştır.

İşlemler

Araştırma verilerinin toplanmasından sonra istatistiksel analizler yapılmıştır. Araştırmada değişkenlere bağlı yüzdelik, frekans, t test ve anova testleri uygulanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde öğretmen adaylarına uygulanan değerler ölçeğinden ve kişisel bilgi formundan elde edilen veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler sunulmuştur.

Tablo 1
Cinsiyet değişkeni ile değer algılamaları arasındaki t testi sonuçları

Değerler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	p
Uyma	Erkek	423	25,16	2,55	,698	,485
	Kız	214	25,02	2,30		
Geleneksellik	Erkek	423	29,16	3,74	,745	,456
	Kız	214	29,40	3,76		
İyilikseverlik	Erkek	423	31,90	3,11	1,459	,145
	Kız	214	31,52	2,92		

Evrensellik	Erkek	423	51,20	5,34	2,852*	,004
	Kız	214	50,00	4,27		
Özyönelim	Erkek	423	31,34	2,82	2,484*	,013
	Kız	214	30,74	2,97		
Uyarılma	Erkek	423	16,24	3,45	1,393	,164
	Kız	214	16,62	2,98		
Hazcılık	Erkek	423	17,22	4,01	1,775	,076
	Kız	214	16,65	3,41		
Başarı	Erkek	423	23,84	4,13	1,145	,253
	Kız	214	23,48	3,14		
Güç	Erkek	423	19,51	4,23	2,633*	,009
	Kız	214	20,47	4,60		
Güvenlik	Erkek	423	32,90	2,13	,075	,940
	Kız	214	32,93	7,42		

* p<0,05

Tablo 1 incelendiğinde evrensellik, özyönelim ve güç değerleri açısından cinsiyetler arası farklılık olduğu görülmektedir. Evrensellik boyutunda erkek öğretmen adaylarının ortalaması 51.20, kız öğretmen adaylarının ise 50,00 olarak bulunmuştur. İki grup arasında hesaplanan t değeri 2.852 (p<0.05) olarak bulunmuştur. Bu bulgu iki grup arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermektedir. Özyönelim boyutunda erkek öğretmen adaylarının ortalaması 31.34, kız öğretmen adaylarının ortalaması ise 30,74 olarak bulunmuştur. İki grup arasında hesaplanan t değeri 2.484 (p<0.05) olarak bulunmuştur. Bu bulgu iki grup arasında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermektedir. Güç boyutunda ise, erkek öğretmen adaylarının ortalaması 19.51, kız öğretmen adaylarının ortalaması ise 20.47 olarak bulunmuştur. İki grup arasında hesaplanan t değeri 2.633 (p<0.05) olarak bulunmuştur. Bu bulgu iki grup arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermektedir. Evrensellik ve özyönelim boyutunda farklılaşma erkek öğretmen adayları lehineyken, güç boyutunda kız öğrencilerin lehine farklılaşma olduğu gözlenmiştir.

Tablo 2
Yaş değişkeni ile değerler arasındaki t testi sonuçları

Değerler	Yaş	N	$\bar{X}$	ss	t	p
Uyma	17-20 yaş	193	25,20	2,80	,590	,555
	21-24 yaş	444	25,08	2,30		
Geleneksellik	17-20 yaş	193	29,50	3,89	1,160	,246
	21-24 yaş	444	29,13	3,67		
İyilikseverlik	17-20 yaş	193	31,88	3,03	,572	,567
	21-24 yaş	444	31,73	3,05		
Evrensellik	17-20 yaş	193	50,95	3,85	,493	,622
	21-24 yaş	444	50,73	5,46		
Özyönelim	17-20 yaş	193	31,49	2,80	2,070*	,039
	21-24 yaş	444	30,98	2,90		
Uyarılma	17-20 yaş	193	16,49	2,96	,612	,541
	21-24 yaş	444	16,31	3,43		
Hazcılık	17-20 yaş	193	16,72	3,06	1,379	,168
	21-24 yaş	444	17,17	4,10		
Başarı	17-20 yaş	193	23,81	3,23	,381	,703
	21-24 yaş	444	23,68	4,05		
Güç	17-20 yaş	193	19,74	4,82	,352	,725
	21-24 yaş	444	19,87	4,16		
Güvenlik	17-20 yaş	193	32,75	2,53	,556	,579
	21-24 yaş	444	32,97	5,28		

* p<0,05

Tablo 2 incelendiğinde, 17–20 yaş ile 21–24 yaş arasındaki öğretmen adaylarının özyönelim boyutunda 17-20 yaş arasındaki öğretmen adaylarının ortalaması 31.49 olarak görülürken, 21-24 yaş arasındaki öğretmen adaylarının ortalaması ise 30.98 olarak görülmektedir. İki grup arasında hesaplanan t değeri 2,070 (p<0.05) olarak bulunmuştur. Bu bulgu iki grup arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermektedir.

Tablo 3

Öğretmen adaylarının okudukları sınıf düzeylerine göre değer algılarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Değerler	Sınıf	N	$\bar{X}$	ss
Uyma	1. Sınıf	133	25,39	2,455
	2. Sınıf	143	25,33	2,734
	3. Sınıf	142	24,76	2,312
	4. Sınıf	219	25,04	2,361
Geleneksellik	1. Sınıf	133	29,57	3,547
	2. Sınıf	143	29,70	3,586
	3. Sınıf	142	28,27	3,856
	4. Sınıf	219	29,37	3,798
İyilikseverlik	1. Sınıf	133	31,61	3,152
	2. Sınıf	143	32,14	3,107
	3. Sınıf	142	31,84	2,822
	4. Sınıf	219	31,58	3,079
Evrensellik	1. Sınıf	133	50,37	4,578
	2. Sınıf	143	51,10	4,217
	3. Sınıf	142	50,34	3,585
	4. Sınıf	219	51,16	6,384
Özyönelim	1. Sınıf	133	30,91	3,600
	2. Sınıf	143	31,24	2,659
	3. Sınıf	142	30,91	2,833
	4. Sınıf	219	31,35	2,532
Uyarılma	1. Sınıf	133	16,27	3,020
	2. Sınıf	143	16,57	2,990
	3. Sınıf	142	16,18	2,728
	4. Sınıf	219	16,41	3,937
Hazcılık	1. Sınıf	133	16,52	3,081
	2. Sınıf	143	17,11	2,873
	3. Sınıf	142	17,23	3,267
	4. Sınıf	219	17,16	4,934
Başarı	1. Sınıf	133	23,74	3,468
	2. Sınıf	143	23,62	3,254
	3. Sınıf	142	23,79	2,492
	4. Sınıf	219	23,73	4,947

Güç	1. Sınıf	133	19,86	4,840
	2. Sınıf	143	19,96	4,365
	3. Sınıf	142	19,74	4,098
	4. Sınıf	219	19,79	4,278
Güvenlik	1. Sınıf	133	33,17	6,574
	2. Sınıf	143	32,77	2,879
	3. Sınıf	142	33,09	6,311
	4. Sınıf	219	32,72	2,224

Öğretmen adaylarının okudukları sınıf düzeylerine göre değer algılarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine baktığımız zaman, uyma değerinde en yüksek aritmetik ortalamayla birinci sınıflar olduğunu görürüz (25.39). Geleneksellik değerinde 29.70 ile ikinci sınıflar, iyimserlik değerinde 32.14 ile ikinci sınıflar, evrensellik değerinde 51.10 ile ikinci sınıflar, özyönelim değerinde 31,35 ile dördüncü sınıflar, uyarılma değerinde 16.57 ile ikinci sınıflar, hazcılık değerinde 17.23 ile üçüncü sınıflar, başarı değerinde 23.79 ile üçüncü sınıflar, güç değerinde 19.96 ile ikinci sınıflar ve güvenlik değerinde ise 33.72 ile dördüncü sınıflar aritmetik ortalamaları bakımından diğer sınıflara oranla yüksek puana sahiptirler.

Tablo 4

Farklı sınıf düzeylerindeki öğretmen adaylarının değer algıları ortalamalarına ilişkin varyans analiz sonuçları

Değerler	Varyansın kaynağı	KT	df	KO	F	p
Uyma	Gruplar arası	35,846	3	11,949		
	Grup içi	3826,789	633	6,045	1,976	,116
	Toplam	3862,634	636			
Geleneksellik	Gruplar arası	180,798	3	60,266		
	Grup içi	8727,971	633	13,788	4,371*	,005
	Toplam	8908,769	636			
İyilikseverlik	Gruplar arası	31,203	3	10,401		
	Grup içi	5873,334	633	9,279	1,121	,340
	Toplam	5904,537	636			
Evrensellik	Gruplar arası	96,724	3	32,241		
	Grup içi	15987,555	633	25,257	1,277	,281
	Toplam	16084,279	636			
Özyönelim	Gruplar arası	25,819	3	8,606		
	Grup içi	5244,570	633	8,285	1,039	,375
	Toplam	5270,389	636			

Uyarılma	Gruplar arası	12,146	3	4,049		
	Grup içi	6901,628	633	10,903	,371	,774
	Toplam	6913,774	636			
Hazcılık	Gruplar arası	45,088	3	15,029		
	Grup içi	9238,284	633	14,594	1,030	,379
	Toplam	9283,372	636			
Başarı	Gruplar arası	2,120	3	,707		
	Grup içi	9302,140	633	14,695	,048	,986
	Toplam	9304,261	636			
Güç	Gruplar arası	3,936	3	1,312		
	Grup içi	12154,425	633	19,201	,068	,977
	Toplam	12158,361	636			
Güvenlik	Gruplar arası	24,346	3	8,115		
	Grup içi	13576,003	633	21,447	,378	,769
	Toplam	13600,349	636			

*p<0,05

Öğretmen adaylarının öğrenim görmüş oldukları sınıflara göre geleneksellik boyutunda hesaplanan F değeri “4.371” (p<0.05), boyutunda gruplar arasında 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Hangi sınıflar arasında farklılaşmanın olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Post Hoc Tukey testi sonucunda üçüncü sınıf öğrencilerin, birinci sınıf, ikinci sınıf ve dördüncü. sınıf öğrencilerinin geleneksellik değer algılarına oranla daha yüksek çıkmaktadır.

Tablo 5

Öğretmen adaylarının yaşadıkları yerleşim birimine göre değer algılarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Değerler	Yer. Yeri	N	$\bar{X}$	ss
Uyma	Köy-Belde	78	25,14	2,220
	İlçe	200	25,20	2,286
	Şehir Merkezi	359	25,06	2,611
Geleneksellik	Köy-Belde	78	30,38	3,798
	İlçe	200	29,58	3,303
	Şehir Merkezi	359	28,81	3,897
İyilikseverlik	Köy-Belde	78	31,86	2,804
	İlçe	200	31,64	2,937
	Şehir Merkezi	359	31,82	3,161

Evrensellik	Köy-Belde	78	50,68	4,021
	İlçe	200	51,23	6,727
	Şehir Merkezi	359	50,59	4,018
Özyönelim	Köy-Belde	78	30,92	2,913
	İlçe	200	31,33	3,019
	Şehir Merkezi	359	31,07	2,792
Uyarılma	Köy-Belde	78	16,44	2,970
	İlçe	200	16,77	3,849
	Şehir Merkezi	359	16,13	3,006
Hazcılık	Köy-Belde	78	16,45	3,210
	İlçe	200	17,29	5,109
	Şehir Merkezi	359	17,01	3,015
Başarı	Köy-Belde	78	24,10	2,822
	İlçe	200	23,68	3,195
	Şehir Merkezi	359	23,66	4,309
Güç	Köy-Belde	78	19,82	4,442
	İlçe	200	20,01	4,430
	Şehir Merkezi	359	19,74	4,334
Güvenlik	Köy-Belde	78	32,56	2,225
	İlçe	200	33,08	5,578
	Şehir Merkezi	359	32,88	4,425

Öğretmen adaylarının yaşadıkları yerleşim yerlerine göre değer algılarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine baktığımızda uyma değerinde 25.20 ile en yüksek aritmetik ortalama ile ilçede yaşayanlar olduğunu görürüz. Geleneksellik değerinde 30.38 ile köy-beldede yaşayanlar, iyimserlik değerinde 31,86 ile köy-beldede yaşayanlar, evrensellik değerinde 51.23 ile ilçede yaşayanlar, özyönelim değerinde 31.33 ile ilçede yaşayanlar, uyarılma değerinde 16.77 ile ilçede yaşayanlar, hazcılık değerinde 17.29 ile ilçede yaşayanlar, başarı değerinde 24,10 ile köy-beldede yaşayanlar, güç değerinde 20.01 ile ilçede yaşayanlar ve güvenlik değerinde ise 33.08 ile ilçede yaşayanlar aritmetik ortalamaları bakımından diğer yerleşim yerlerine oranla yüksek puana sahiptirler.

Tablo 6

Farklı yerleşim yerlerinde yaşayan öğretmen adaylarının değer algıları ortalamalarına ilişkin varyans analiz sonuçları

Değerler	Varyansın kaynağı	KT	df	KO	F	p
Uyma	Gruplar arası	2,534	2	1,267		
	Grup içi	3860,101	634	6,088	,208	,812
	Toplam	3862,634	636			
Geleneksellik	Gruplar arası	191,695	2	95,847		
	Grup içi	8717,075	634	13,749	6,971*	,001
	Toplam	8908,769	636			
İyilikseverlik	Gruplar arası	5,064	2	2,532		
	Grup içi	5899,473	634	9,305	,272	,762
	Toplam	5904,537	636			
Evrensellik	Gruplar arası	53,431	2	26,716		
	Grup içi	16030,848	634	25,285	1,057	,348
	Toplam	16084,279	636			
Özyönelim	Gruplar arası	12,514	2	6,257		
	Grup içi	5257,875	634	8,293	,754	,471
	Toplam	5270,389	636			
Uyarılma	Gruplar arası	52,534	2	26,267		
	Grup içi	6861,240	634	10,822	2,427	,089
	Toplam	6913,774	636			
Hazcılık	Gruplar arası	39,967	2	19,983		
	Grup içi	9243,405	634	14,580	1,371	,255
	Toplam	9283,372	636			
Başarı	Gruplar arası	13,021	2	6,510		
	Grup içi	9291,240	634	14,655	,444	,642
	Toplam	9304,261	636			
Güç	Gruplar arası	8,971	2	4,485		
	Grup içi	12149,390	634	19,163	,234	,791
	Toplam	12158,361	636			
Güvenlik	Gruplar arası	15,363	2	7,681		
	Grup içi	13584,986	634	21,427	,358	,699
	Toplam	13600,349	636			

*p<0,05

Öğretmen adaylarının farklı yerleşim yerlerinde yaşayan öğretmen adaylarının geleneksellik boyutunda hesaplanan F değeri 6.971 (p<0.05), boyutunda gruplar arasında 0,05 düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Hangi değişkenler arasında farklılaşmanın olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Post Hoc

Tukey testi sonucunda, yaşamlarının büyük çoğunluğunu köy ve kasabada geçirmiş öğretmen adaylarının geleneksellik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7

Öğretmen Adaylarının Sosyo-ekonomik düzeylerine Göre Değer Algılarına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değerler	Sosyo-ekonomik Düzey	N	$\bar{X}$	ss
Uyma	Alt	80	24,69	2,749
	Orta	480	25,14	2,444
	Üst	77	25,43	2,244
Geleneksellik	Alt	80	28,76	4,579
	Orta	480	29,29	3,528
	Üst	77	29,42	4,083
İyilikseverlik	Alt	80	31,63	3,595
	Orta	480	31,78	2,983
	Üst	77	31,90	2,850
Evrensellik	Alt	80	51,00	4,085
	Orta	480	50,76	5,310
	Üst	77	50,84	4,062
Özyönelim	Alt	80	30,88	2,790
	Orta	480	31,15	2,927
	Üst	77	31,31	2,677
Uyarılma	Alt	80	17,20	5,152
	Orta	480	16,25	2,888
	Üst	77	16,19	3,158
Hazcılık	Alt	80	16,64	3,297
	Orta	480	16,90	2,941
	Üst	77	18,27	7,384
Başarı	Alt	80	23,78	3,206
	Orta	480	23,59	3,087
	Üst	77	24,47	7,141
Güç	Alt	80	19,66	4,663
	Orta	480	19,71	4,266
	Üst	77	20,81	4,645
Güvenlik	Alt	80	32,33	2,836
	Orta	480	32,86	4,058
	Üst	77	33,78	8,104

Öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre değer algılarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine baktığımızda uyma değerinde en yüksek aritmetik ortalamayla üst düzey ekonomik gelire sahip olanlar 25.43, geleneksellik değerinde 29.42 ile üst düzey ekonomik düzeye sahip olanlar, iyimserlik değerinde 31.90 ile üst düzey ekonomik gelire sahip olanlar, evrensellik değerinde 51.00 ile alt düzey ekonomik gelire sahip olan-

lar, özyönelim değerinde 31,31 ile üst düzey ekonomik gelire sahip olanlar, uyarılma değerinde 17,20 ile alt düzey ekonomik gelire sahip olanlar, hazcılık değerinde 18,27 ile üst düzey ekonomik değere sahip olanlar, başarı değerinde 24,47 ile üst düzey ekonomik gelire sahip olanlar, güç değerinde 20,81 ile üst düzey ekonomik gelire sahip olanlar, güvenlik değerinde ise, 33,78 ile üst düzey ekonomik gelire sahip olanların aritmetik ortalamaları diğer ekonomik düzeylere oranla daha yüksektir.

Tablo 8

Farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip olan öğretmen adaylarının değer algıları ortalamalarına ilişkin varyans analiz sonuçları

Değerler	Varyansın kaynağı	KT	df	KO	F	p
Uyma	Gruplar arası	22,392	2	11,196		
	Grup içi	3840,243	634	6,057	1,848	,158
	Toplam	3862,634	636			
Geleneksellik	Gruplar arası	21,999	2	11,000		
	Grup içi	8886,770	634	14,017	,785	,457
	Toplam	8908,769	636			
İyilikseverlik	Gruplar arası	2,918	2	1,459		
	Grup içi	5901,619	634	9,309	,157	,855
	Toplam	5904,537	636			
Evrelsellik	Gruplar arası	4,183	2	2,091		
	Grup içi	16080,097	634	25,363	,082	,921
	Toplam	16084,279	636			
Özyönelim	Gruplar arası	7,920	2	3,960		
	Grup içi	5262,469	634	8,300	,477	,621
	Toplam	5270,389	636			
Uyarılma	Gruplar arası	63,904	2	31,952		
	Grup içi	6849,870	634	10,804	2,957	,053
	Toplam	6913,774	636			
Hazcılık	Gruplar arası	139,614	2	69,807		
	Grup içi	9143,758	634	14,422	4,840*	,008
	Toplam	9283,372	636			
Başarı	Gruplar arası	51,175	2	25,588		
	Grup içi	9253,085	634	14,595	1,753	,174
	Toplam	9304,261	636			
Güç	Gruplar arası	82,814	2	41,407		
	Grup içi	12075,547	634	19,047	2,174	,115
	Toplam	12158,361	636			
Güvenlik	Gruplar arası	86,627	2	43,313		
	Grup içi	13513,722	634	21,315	2,032	,132
	Toplam	13600,349	636			

*p<0,05

Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmen adaylarının geleneksellik boyutunda hesaplanan F değeri 4.840 (p<0.05), boyutunda gruplar arasında 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Hangi değişkenler arasında farklılaşmanın olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Post Hoc Tukey testi sonucunda, üst düzey ekonomik gelire sahip öğretmen adaylarında hazcılık değer algılamasında ilişki olduğu görülmektedir.

Tartışma

Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi çalışmamızdan elde edilen bulgular ışığında aşağıda tartışma süreci gerçekleştirilmiştir. Ancak yapılan literatür çalışmalarında gerek örneklem grubu, gerekse kullanılan ölçüm araçları bazında benzer araştırma sonuçlarına çok fazla rastlanamamıştır. Bu doğrultuda alandaki çalışmaların bir kısmı, araştırmamızın tartışma kısmına katkı sağlamıştır.

Araştırmamızdan elde edilen bulgulara baktığımızda evrensellik, özyönelim ve güç değerleri açısından cinsiyetler arası bir farklılığın ortaya çıktığını görmekteyiz. Evrensellik ve özyönelim değerleri boyutunda farklılaşma erkek öğrenciler lehineyken, güç boyutunda kız öğretmen adaylarının lehine farklılaşma gösterdiği gözlenmiştir. Diğer değerler bazında cinsiyet bazında bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Mehmedoğlu (2006), tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ise, araştırmada kız ve erkek öğrencilerin değer grubuna verdikleri önem düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgularda, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla hazcılık, özyönelim, evrenselcilik, iyimserlik, gelenek ve güvenilirlik değerlerine; erkek öğrencilerin ise kız öğrencilere oranla güç, başarı, uyarılma ve uyma değerlerine daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Bacanlı (2002), tarafından öğretmen adayları arasında yapılan bir araştırmada erkek öğrencilerin geleneklere saygılı olmayı ve dindarlığı, daha çok ön plana çıkardıkları tespit edilmiştir. Yapılan bir diğer araştırmada ise, ahlâkî değerler erkeklerde ikinci, kızlarda üçüncü tercih olarak ortaya çıkmaktadır. Burada en çok dikkat çekici olan husus sosyal değerlerin tercih sıralamasında görülmektedir. Zira anlamlı olmasa da, kızlarda birinci sırayı alan sosyal değerler, erkeklerde üçüncü sıraya düşmektedir. Ayrıca kızlarda altıncı sırada olan siyasal değerler erkeklerde dördüncü sıraya yükselmektedir. Sosyal değerlerin tercih sıralamasında kız öğrencilerin önde olması, cinsiyet özellikleriyle de ilişkili olarak, onların çevrelerine

şefkat, merhamet ve sevgi ile baktığı; siyasal değerleri daha çok tercih eden erkek öğrencilerin ise yine cinsiyet özelliklerinden kaynaklanan duygularla sosyal çevrelerine karşı güçlü, otoriter ve söz sahibi bir konumda olmak istedikleri şeklinde yorumlanmıştır (Yapıcı & Zengin, 2003).

7-20 yaş ile 21-24 yaş arasındaki öğretmen adaylarının özyönelim değeri boyutunda 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre 17-20 yaş arasındaki öğretmen adaylarının özyönelim değer algıları, 21-24 yaş arasındaki öğretmen adaylarının özyönelim değer algılarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Öğretmen adaylarının okudukları sınıf düzeylerine göre değer algılarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine baktığımız zaman, uyma değerinde en yüksek aritmetik ortalamayla birinci sınıflar olduğunu görürüz (25,39), geleneksellik değerinde 29,70 ile ikinci sınıfların, iyimserlik değerinde 32,14 ile ikinci sınıfların, evrensellik değerinde 51,10 ile ikinci sınıfların, özyönelim değerinde 31, 35 ile dördüncü sınıfların, uyarılma değerinde 16, 57 ile ikinci sınıfların, hazcılık değerinde 17, 23 ile üçüncü sınıfların, başarı değerinde 23,79 ile üçüncü sınıfların, güç değerinde 19,96 ile ikinci sınıfların ve güvenlik değerinde ise, 33, 72 ile dördüncü sınıfların aritmetik ortalamaları bakımından diğer sınıflara oranla yüksek puana sahip oldukları görülmektedir. Farklı sınıf düzeylerindeki öğretmen adaylarının değer algıları ortalamaları arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla hesaplanan F değerlerinden sadece geleneksellik değer algısı alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu anlaşılmaktadır. Farklılaşmanın hangi grup lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde üçüncü sınıf öğrencilerinin geleneksellik değer algılarının diğer sınıf düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre 3. sınıf öğrencilerin geleneksellik değer algıları birinci sınıf, ikinci sınıf ve dördüncü sınıf öğrencilerinin geleneksellik değer algılarına göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının yaşadıkları yerleşim yerlerine göre değer algılarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine baktığımızda uyma değerinde en yüksek aritmetik ortalamayla ilçede yaşayanlar olduğunu görülmektedir (25,20), geleneksellik değerinde 30,38 ile köy-beldede yaşayanlar, iyimserlik değerinde 31,86 ile köy-belde yaşayanlar, evrensellik değerinde 51,23 ile ilçede yaşayanlar, özyönelim değerinde 31,33 ile ilçede yaşayanlar, uyarılma değerinde 16,77 ile ilçede yaşayanlar, hazcılık değerinde 17,29 ile ilçede

yaşayanlar, başarı değerinde 24,10 ile köy-beldede yaşayanlar, güç değerinde 20,01 ile ilçede yaşayanlar ve güvenlik değerinde ise 33,08 ile ilçede yaşayanlar aritmetik ortalamaları bakımından diğer yerleşim yerlerinde yaşayanlara oranla yüksek puana sahiptirler. Farklı yerleşim yerlerinde büyüyen öğretmen adaylarının değer algıları ortalamaları arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla hesaplanan F değerlerinden sadece geleneksellik değer algısı alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu görülmektedir. Mehmedoğlu (2006), tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ise, öğrencilerin yaşamları/doğdukları yer itibarıyla, köy-kasaba ve şehir-büyükşehir şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Araştırmaya göre hazcılık ve güç değerlerine, köy-kasaba doğumlu olanların şehir-büyükşehir doğumlu olanlara göre iyilikseverlik, gelenek ve güvenlik değerlerine biraz daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Bu bulgu bizim araştırmamızdan elde ettiğimiz bulgu destekleyici niteliktedir

Öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre değer algılarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine baktığımızda uyma değerinde en yüksek aritmetik ortalamayla üst düzey ekonomik gelire sahip olanlar 25, 43, geleneksellik değerinde 29,42 ile üst düzey ekonomik düzeye sahip olanlar, iyimserlik değerinde 31,90 ile üst düzey ekonomik gelire sahip olanlar, evrensellik değerinde 51,00 ile alt düzey ekonomik gelire sahip olanlar, özyönelim değerinde 31,31 ile üst düzey ekonomik gelire sahip olanlar, uyarılma değerinde 17,20 ile alt düzey ekonomik gelire sahip olanlar, hazcılık değerinde 18,27 ile üst düzey ekonomik değere sahip olanlar, başarı değerinde 24,47 ile üst düzey ekonomik gelire sahip olanlar, güç değerinde 20,81 ile üst düzey ekonomik gelire sahip olanların aritmetik ortalamaları diğer ekonomik düzeylere oranla daha yüksektir. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmen adaylarının değer algıları ortalamaları arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla hesaplanan F değerlerinden sadece hazcılık değer algısı alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu gözlenmiştir. Farklılaşmanın hangi grup lehine olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda üst gelir düzeyine sahip öğretmen adaylarının hazcılık değerini daha fazla önemsediklerini görmekteyiz. Yapılan bir araştırmada ise, aileleri sosyo-ekonomik seviyeleri bakımından öğrencilerin değerleri önemseme derecesine bakıldığında da alt düzeyde bulunan öğrencilerin her bir değere verdikleri önem düzeylerinin ortalamaları, üst ve orta düzeye göre daha düşüktür. Aileleri orta düzeyde olan öğrencilerin güvenlik, iyilikseverlik ve gelenek değerlerini, üst düzeyde olan öğrencilerin güç, başarı,

hazcılık, uyarılma, özyönelim, evrenselcilik ve uyma değerlerini diğer gruplara göre daha fazla önemsedikleri anlaşılmaktadır (Mehmedoğlu, 2006). Bu bulgu bir anlamda bizim araştırmamızı da destekleyici niteliktedir. Araştırmamızda üst düzey sosyo-ekonomik düzeye sahip olan öğretmen adaylarının hazcılık değerini önemsedikleri bulunmuştur. Yapıcı ve Zengin (2003) tarafından üniversite öğrencileri arasında gerçekleştirilen bir araştırma da ise gelir düzeylerini ortanın üstünde olarak ifade eden gençler, sırasıyla sosyal (sıra ort: 144.30), ahlâkî (sıra ort: 121.98), siyasal (sıra ort: 110.52), dinî (sıra ort: 103.15), estetik (sıra ort: 88.97), teorik-bilimsel (sıra ort: 85.56) ve ekonomik (sıra ort: 84.25) değerleri tercih etmektedirler. Gelir seviyeleri orta düzeyde olanlar ise dinî (sıra ort: 123.87), sosyal (sıra ort: 112.85), ahlâkî (sıra ort: 111.26), estetik (sıra ort: 105.48), siyasal (sıra ort: 98.47), teorik-bilimsel (sıra ort: 98.16) ve ekonomik (sıra ort: 84.88) değerler şeklinde bir sıralamayla hareket eder görülmektedirler. Ekonomik açıdan ortanın altında olanlara gelince, bu grubu oluşturanlar, sırasıyla dinî (sıra ort: 119.56), ekonomik (sıra ort: 114.14), sosyal (sıra ort: 112.94), siyasal (sıra ort: 111.13), ahlâkî (sıra ort: 102.74), teorik-bilimsel (sıra ort: 100.26) ve estetik (sıra ort: 80.95) değerleri daha çok vurgulama eğilimindedirler.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının en çok önemsedikleri değerlerin evrensellik, güvenlik, iyilikseverlik ve özyönelim olduğu görülmektedir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ise öğretmenlerin genelinde en yüksek önemi “evrenselcilik”, “güvenlik” ve “iyilikseverlik” değerlerine verdikleri belirlenmiştir. Aydın (2003) tarafından yapılan araştırma sonucunda aritmetik ortalamaya göre; temizlik, kendine saygı, sağlık, insan hakları, bağımsızlık, başarılı olmak, refah içinde olmak, akıllı olmak ve geniş gönüllü olmak ilk on sırayı oluşturmaktadır. Eğer bu değer grubunun ortak yönü ferdin öncelikle kendine yönelmesi olarak nitelendirilebilirse bizim gerçekleştirmiş olduğumuz araştırmamızda da özyönelim değeri ortalama olarak üst düzeydedir. Gerçekleştirilen bir diğer araştırmada ise Pamukkale Üniversitesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin sahip olduğu değerler verilmiştir. Bu araştırmaya göre, paydaşların algısına göre Pamukkale Üniversitesi öğrencilerinin sahip olduğu ilk üç değer olarak (eğitimde niteliğe önem verme, bilimsellik ve öncülük) bir üniversite kültüründe olması gereken, literatürde sözü edilen bilimsel akademik değerlerin; dördüncü değer olarak (güven, saygınlık, dürüstlük) ise etik değerlerin ön plana çıktığını görmekteyiz (Erdem, 2003).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma öğrencilerin sahip olduğu değerler alanında yapılmış ilk çalışmalardan biri olup sonuçları itibarıyla Türkiye’de yapılan önceki araştırmalara benzer özellikler taşımaktadır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi esas alınmıştır. Araştırma sonucunda evrensellik, özyönelim ve güç değerleri açısından cinsiyetler arası farklılık bulunmuştur. Yaş değişkenine bakıldığında, 17-20 yaş ile 21-24 yaş arasındaki öğretmen adaylarının özyönelim değeri boyutunda 0.05 düzeyinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Farklı sınıf düzeylerindeki öğretmen adaylarının değer algıları ortalamaları arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla hesaplanan F değerlerinden sadece geleneksellik değeri algısı alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmuştur. Ayrıca ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların sonuçlarının daha genel geçer hale gelmesi için ülkemizin diğer bölgelerinde de benzer araştırmaların yapılarak sonuçlarının bilim dünyası ile paylaşılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

- Akıncı, A. (2005). Hayata anlama vermede dini değerlerin ve din öğretimin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9), 7–24.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121–144.
- Ayral, A. E. (1992). *Akademisyenlerin Çalışmayla ilgili Değerleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İngilizce İşletme Bölümü Organizational Behavior Ana Bilim Dalı.
- Bacanlı, H. (2002). *Değer tercihleri: Psikolojik kavram analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Başaran, T. E. (1992). *Yönetimde insan ilişkileri*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Çağlar, A. (2005). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi*. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2. (Ed. M. Sevinç). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitiminin verilmesi ve eğitimin ahlaki olgunluk ölçeği ile sınanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencine verilen insani değerler eğitimin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Dilmaç B. & Ekşi, H. (2007). Değerler eğitimi: Temel tartışmalar ve yaklaşımlar. *İlköğretim Dergisi*, 14, 21–29.
- Durmuş, Ç. (1996). *Değerlerin meslek grupları açısından incelenmesi*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitim Dergisi*, 1(4), 55-72.
- Erinç, S. (1995). Sanat eğitiminde felsefe, felsefe açıdan eğitim ve Türkiye’de eğitim. İstanbul, 17–18 Kasım.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (1996). *Değerler psikolojisi*, Hollanda: Türk Akademisyenler Birliği Yayınları.
- Hacıcadıroğlu, V. (2002). *Bilgi ve değer: Bilgi ve değer sempozyumu bildirileri*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Kuçaridi, J. (1995). Felsefi Açıdan Eğitim ve Türkiye’de Eğitim, İstanbul, 17–18 Kasım: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kulaksızoğlu, A., & Dilmaç, B. (2000). İnsani değerler eğitimi programı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 199-208.
- Kuşdil, M. E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Mehmedoğlu, U. (2006). *Gençlik, değerler ve din: Küreselleşme, ahlak ve değerler*. (Ed. U. Mehmedoğlu & Mehmedoğlu). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004a). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programı*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004b). *İlköğretim Matematik Dersi Programı* (1.-5. Sınıflar), Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004c). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programı* (4.5.Sınıflar), Ankara.

- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi (PEDREM).
- Özsoy, S. (2007). Değerlere dayalı bir ortam yaratmak eşittir daha iyi bir dünya yaratmak. *İlköğretim Dergisi*, 14, 30–34.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park London New Delhi: SAGE Publications.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73–88.
- Schwartz, S., (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *In Advances In Experimental Social Psychology*. (M. P. Zanna, Ed.; 25,1-65), San Diego: Academic Press.
- Şirin, A. (1983). Gençlerin değerler sıralaması üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Yapıcı, A., & Kayıklık, H. (2005). Ruh sağlığı bakımından öz saygı kaygı ile ilişkisi: Çukurova Üniversitesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9), 177–206.
- Yapıcı, A., & Zengin, S. Z. (2003). İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 173–206.
- Winter, P. A., Newton, R. M., & Kirkpatrick, R. L. (1998). The influence of work values on teacher selection decisions: The effects of principal values, teacher values, and principal- teacher value interactions. *Teaching & Teacher Education*, 14, 385–400.

The Investigation of Teacher Candidates' Value Perceptions in Terms of Various Variables

Bülent Dilmaç*, Hasan Bozgeyikli**, Yahya Çıkılı***

Abstract - The aim of this research is to investigate value judgements of teacher trainees registered at the faculty of education in terms of a variety of variables. The methods section reports the details of the research philosophy, model, sampling, data collection and data analysis. The research belongs to the quantitative paradigm in terms of the nature of data. Relational survey was adopted as the research method. Convenience purposeful sampling (Patton, 1990) was chosen as the sampling method in order to economize on money and effort. Research sample was determined using random cluster sampling. The population of the study consisted of teacher trainees registered at Selçuk University, Education Faculty in the 2007-2008 academic year. The sample of the study was a total of 637 teacher trainees (423 male and 214 female) registered at various departments of Selçuk University Education Faculty. Three types of data collection methods were employed in the study; interviews, open-ended questionnaires and Likert-type questionnaires. The findings from the Likert-type questionnaires will be reported here. Data collection instruments at this stage were the Value List developed by Schwartz (1992) and the personal information form developed by the researchers. After data collection relevant statistical analyses were carried out in line with the aims of research. These statistical analyses were namely t-test, anova, and percentage and frequency calculations. The research is quite unique in terms of its aims, focus and sample. Values constitute a benchmark for individuals' thoughts, attitudes, behaviours and work and are inseparable elements of societal integrity. In a society, everything is perceived in relation to values

* Dr., Selçuk University Faculty of Education

** Assist. Prof. Dr., Selçuk University Faculty of Education

*** Dr., Selçuk University Faculty of Education

Address for correspondence - Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi SÜ Meram Yerleşkesi, 42090, Meram Yeni Yol / Meram / Konya-Turkey. **E-Mail:** bdilmac73@hotmail.com

and is compared to others. Individuals usually adopt the values of the group, society and culture they belong to and draw on these values in their reasoning and choices. They can thus make general judgements to decide which is better, fairer, more appropriate, more beautiful, more important and more just. Individual attitudes and behaviours are largely influenced by moral values and the values embodied in customs and traditions. However these values only materialize in norms and take effect via norms. This is because norms, as opposed to more general and abstract values, constitute a distinctive element of social life with their power of sanction (Durmuş, 1996; Yapıcı & Kayıklık, 2005). From this point of view, this research has the potential to make an important contribution to the field that would benefit further research.

The findings of the study indicated a gender difference in terms of the values of universalism, self-direction and power. While the difference was in favour of boys for the value dimensions of universalism and self-direction, it was in favour of girls for power. No difference were observed in terms of values in terms of gender. Girls reported that they attached more importance to the values of hedonism, self-direction, universalism, benevolence, tradition and security than boys and boys attached more importance to the values of power, achievement, stimulation and conformity than girls. Most important values for the teacher trainees who participated in the research were universalism, security, benevolence and self-direction. F values, which were calculated in order to reveal the differences between the mean values of teacher trainees' value judgements in different years, pointed to a significant difference only in the tradition sub-dimension.

Research findings display similarities to the findings of previous research in Turkey. The findings of the present study are believed to contribute to research not only in the fields of guidance, education in sciences and social sciences but also in classroom management. Besides, in order to allow for generalisation of research findings in this area, similar research should be carried out in different regions of our country and results should be shared with the scientific world.

Key Words - Value, teacher candidates.